

УДК 376.54

DOI [https://doi.org/10.32405/2413-4139-2020-1\(28\)-59-69](https://doi.org/10.32405/2413-4139-2020-1(28)-59-69)

Волошук Іван,
м. Київ, Україна

 <https://orcid.org/0000-0001-9300-0584>

Шуленок Олександр,
м. Київ, Україна

 <https://orcid.org/0000-0001-5268-2726>

ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ПОШУКУ ТАЛАНТІВ

Анотація.

У статті розглянуто теорія і практика пошуку обдарованої молоді, програми для розвитку талантів обдарованих індивідів, які викладені в працях англомовних дослідників. Проаналізовано як індивідуальні приклади, так і результати багаторічних масштабних досліджень.

Ключові слова: обдарованість; талант; освітні програми; додаткові освітні послуги; прискорене навчання; збагачене навчання.

Психологи, педагоги та всі інші фахівці, які хоча б дотично пов'язані з освітнім процесом, упродовж не одного десятиліття переймаються проблемами теоретичних засад діагностики обдарованості, виявлення обдарованих індивідів та організації їх навчання, яке відповідало б їхнім можливостям та запитам. Аналіз набутого досвіду з зазначеної проблеми свідчить про можливість умовно поділити напрями її подолання на декілька груп. Групи поділяються на такі, що локалізуються в межах освітнього закладу, виходять за межі освітнього закладу, але не охоплюють усієї країни, поширюються на всю країну, виходять за межі однієї країни. Зазначені практичні дії та теоретичні положення, які є в її основі, мають назву спеціальної програми для обдарованих. Такі програми за своїм змістом є ширшими в порівнянні з освітніми програмами, які є лише однією з їх складових. Локальні, регіональні, державні та міжнародні спеціальні програми для обдарованих привертають особливу увагу дослідників. За декілька десятиліть було виконано незліченну кількість аналітичних досліджень їх позитивних і негативних аспектів. Лідером серед таких програм у плані уваги дослідників та теоретичної і практичної цінності є програма пошуку талантів, яка була розроблена Дж. Стенлі для Центру для талановитої молоді (ЦТМ) в Університеті Джонса Гопкінса.

Зазначений центр для талановитої молоді скоро святкуватиме 40 років роботи з обдарованими індивідами як у США, так і поза межами цієї країни [1]. Починаючи з 1979 р., місією цієї програми є ідентифікація індивідів із винятковими академічними перспективами і пропонування їм нетрадиційних дослідницьких освітніх послуг. Понад мільйон осіб на сьогодні охоплено пошуком і програмними пропозиціями в межах ЦТМ. Центр пропонує учням такі програми і послуги: літні програми, дистанційне навчання, інститути лідерства громадянського суспільства, сімейні академічні конференції, церемонії нагородження, діагностичне консультування та тестування, дослідження і публікування. Через свої пропозиції ЦТМ вийшов за межі США і став міжнародною програмою. Учні з майже 80 країн беруть участь у програмі. У рамках програми майже у 55 країнах функціонують дистанційні курси. У співпраці з колегами з усього світу ЦТМ залишається дієвим чинником у вихованні високо талановитих молодих людей і створення середовища, у якому їхні таланти можуть бути.

Ще один цікавий досвід представлено в статті [2], де презентується масштабне тестування в процесі пошуку талантів і пов'язані з ним освітні програми у США через 35 років після того, як було започатковано експеримент Дж. Стенлі. Дані опитування були запозичені у шести головних центрах пошуку талантів у США. Їх було використано, щоб проаналізувати масштаб освітніх пропозицій, пов'язаних із пошуком талантів, включаючи літні прискорювальні, дистанційні, суботні і вихідного дня, а також лідерські програми. Звітні дані свідчать, що понад 3 млн учнів брали участь у тестуванні в рамках пошуку талантів з часу започаткування цієї програми, а згодом тисячі з цих учнів кожного року брали участь в інших освітніх програмах, запропонованих цими організаціями. У практичній діяльності, окрім високого рівня тестових показників, використовувалися дані для попередньої кваліфікації учнів для їх участі в програмі на основі стандартизованих тестів досягнень, номінування учителями чи батьками і портфолію. У зазначеній праці також обговорюється диспропорційне представлення в межах тестування етнічних відмінностей і рівнів соціального статусу представників з акцентом на потребу більшої фінансової підтримки і спільної роботи між центрами і місцевими школами.

Шляхом пошуку талантів, заснованому на моделі, розробленій Дж. Стенлі, ЦТМ проводить пошук, щоб ідентифікувати, оцінити та виявити учнів з просунутими академічними здіб-

ностями. ЦТМ також розробив екстенсивні програми та послуги, щоб задовольнити потреби цих учнів. Неухильно розвиваючись у відповідь на учнівські запити з часу свого заснування, ЦТМ зараз обслуговує приблизно 80 тисяч учнів кожного року шляхом імплементації програми пошуку талантів і різних академічних пропозицій [3].

У процесі пошуку талантів у межах зазначеної програми з'ясувалося, що типові стандартизовані тести досягнень не можуть надати точну інформацію про здібності обдарованих учнів, оскільки вони не є достатньо підготовленими для них. У пошуку талантів цю проблему розв'язують шляхом управління тестами вищого рівня складності, використовуючи тести для старших учнів, щоб підняти жердину для обдарованих учнів молодшого віку. Талановитим учням (кількістю 520 осіб) 3–5 класів було запропоновано тести Quantitative, Reading Comprehension і Verbal sections of the Lower Level of the Secondary School Admission Test (SSAT-L), що були розроблені для учнів 5–7 класів. Учнівські показники перекрили майже весь можливий діапазон, відображаючи той факт, що SSAT-L ефективно диференціює талановитих учнів початкових класів [4].

У наш час програма пошуку талантів обслуговує обдарованих учнів 2–8 класів на всій материковій частині США й у декількох зарубіжних країнах. Екстенсивне дослідження демонструє, що оцінки з тестів вищого рівня диференціюють обдарованих і мають важливе використання в освітньому плануванні. Учні з високими показниками з цього тестування вивчають адаптовані матеріали швидко й якісно, а також прекрасно працюють в освітніх середовищах, де запроваджено прискорене навчання. Таким чином, пошук талантів пішов далі тестування з освітніми програмами, багато з яких фокусуються на прискоренні. Десятиліття досліджень задокументували як академічні, так і психологічні переваги для учасників програми. Водночас можливо, найбільший виклик у пошуці талантів попереду, а полягає він у сприянні організації відповідного навчання обдарованих учнів у звичайному шкільному середовищі [5].

У праці [6] підсумовуються уроки досліджень у ЦТМ, а також попередніх 10 років досліджень, виконаних Дж. Стенлі та його студентами-магістрами. Подається також аналіз роботи декількох інших програм пошуку талантів (Duke, Northwestern і Rocky Mountain). Науковці дійшли висновку, що результати численних виконаних досліджень роблять валідними ідентифікаційну модель пошуку талантів і сам процес пошуку, а також навчальні програми, розроблені для того, щоб відповідати потребам ідентифікованих учнів. Також автори підсумовують результати дослідницьких проєктів, які відстежують когнітивний, соціальний, особистісний та академічний розвиток учнів, для яких працює ЦТМ.

Duke University Talent Identification Program (Duke TIP) [7] утримує лідерську позицію, будучи першим «трансплантантом» регіональної моделі пошуку талантів ЦТМ, розробленої Дж. Стенлі. Duke TIP була заснована у 1980 р., через рік після того, як ЦТМ було відкрито офіційно. Стаття описує історію Duke TIP і еволюцію пошуку талантів та різних форматів освітніх програмних моделей. Успіх Duke TIP демонструє важливість розробок Дж. Стенлі і надійність моделі пошуку талантів, яку він створив в Університеті Джонса Гопкінса. Аналіз засвідчує, що хоча специфічні типи програми та ініціатив можуть набувати різних форм, філософія, що є в основі, завдання ідентифікації та розвитку обдарованих і талановитих залишається незмінною.

Так, П. Ольжевські-Кубіліус [8] описав використання моделі пошуку талантів Дж. Стенлі в Північно-Західному університеті (США). Дотримуючись основних підходів пошуку талантів, цей університет сконцентрувався на використанні моделі як засобу впливу на розроблення програм у місцевих закладах освіти для обдарованих. Також відбувається дослідження і розвиток різних типів освітніх програм для талановитих дітей, створення комплексного набору програм, що ведуть до систематичного розвитку здібностей від дитинства до підліткового віку. Усе це супроводжується поширенням досвіду на інші сфери таланту (зокрема лідерство) і створення синергії для навчання обдарованих через співпрацю і партнерство з іншими лідерами в підтримці обдарованих індивідів.

Програма Rocky Mountain Talent Search (RMTS) в Університеті Денвера також розроблена на основі моделі пошуку талантів, запропонованій Дж. Стенлі [9]. RMTS передбачає, що

обдаровані, згідно з філософією унікальності їхніх потреб, вимагають академічного виклику і жадають взаємодії зі своїми інтелектуальними колегами. У практичному контексті програма RMTS пропонує методи оцінювання інтелектуальних здібностей і виявлення обдарованих індивідів, а також літні збагачувальні програми для академічно обдарованих учнів.

Дослідження [10] визначає наслідки для задіяних шкіл від впровадження системи ідентифікації і селекції академічно талановитих учнів у контексті позастандартної збагачувальної програми, яка функціонувала у Pontificia Universidad Católica de Chile. Учасниками програми були 73 учні, 50 учителів і 7 членів шкільної адміністрації з семи шкіл. Дані було зібрано шляхом інтерв'ювання і застосування фокусних груп. Результати свідчать, що процеси ідентифікації та відбору переважно мають позитивний ефект для учнів та учителів. Причому деякі потенційно негативні впливи було зафіксовано для однокласників талановитих учнів, що пов'язано, головним чином, з методом обробки інформації.

Проаналізовані дослідження демонструють як окремі університети, використовуючи модель пошуку талантів Дж. Стенлі, розробляють і впроваджують власні програми пошуку та підтримки обдарованої молоді. Окрім того, існують програми, які мають на меті виявити обдарованих індивідів і запропонувати їм відповідні до специфіки їхніх обдаровань освітні програми. Програма Study of Exceptional Talent (SET) ідентифікує учнів, які демонструють екстремально розвинені математичні здібності та/або здібності вербального розуміння та допомагає їм знайти освітні програми того рівня, яких вони потребують, щоб максимально розвинути свій потенціал. Зокрема, в одній із таких програм учні (до 13 років) з показниками 700–800 з математичного чи вербального тестування були запрошені скористатися можливістю отримати консультативну допомогу в рамках SET. Безперервне довготривале дослідження [11] простежило прогрес цих учнів. Їхні досягнення на сьогодні виявилися винятковими. SET учні, як група, беруть участь у різноманітних програмах прискорення, навчаються в елітних коледжах і університетах, а також досягають високих наукових ступенів у більшості випадків. Ті, хто зайнявся своєю кар'єрою, досягають успіху в обраних сферах.

У своїй практичній частині модель пошуку талантів Дж. Стенлі як частина в тій чи іншій програмі, містить організацію літніх шкіл, таборів тощо для обдарованих і талановитих індивідів.

Останніми роками популярним стало визнання того, що освітні потреби здібних учнів неадекватно сприймалися в британських школах, викликавши серію урядових освітніх ініціатив, що спрямовані на покращення освіти обдарованих. Наслідком стало заснування Національної академії для обдарованої і талановитої молоді (НАОТМ) у Ворицькому університеті (Велика Британія), що мало на меті посилення освітнього супроводу здібних учнів. Оцінка діяльності першої літньої школи, заснованої за сприяння НАОТМ, була спрямована на проблеми ідентифікації та відбору здібних учнів, досліджуючи відносну цінність різних джерел трактування зумовленої відповідності і враховуючи загальну ефективність селекційного процесу. Були застосовані якісні методи (тобто інтерв'ю, спостереження, аналіз документів), щоб зібрати дані щодо процесу ідентифікації та відбору здібних учнів. Оцінка дала корисні результати про критерії для відбору, рішень стосовно того, що є свідченням обдарованості та її відносної цінності [12].

Camp Invention є практичним табором творчості і наукової діяльності, який функціонує у співпраці з понад 400 школами. Навчальний план охоплює природознавство, історію, математику, мистецтво, творче навчання і роботу в командах шляхом залучення до інтерактивної діяльності. У 2001 р. Центр творчого навчання провів екстенсивну загальнонаціональну оцінку ефективності табору і його впливу, обстеживши 17 526 учасників, з-поміж учнів, батьків і психолого-педагогічного персоналу. Результати чітко вказують на позитивний вплив Camp Invention для хлопців і дівчат із міського і приміського населення на ставлення до творчості, активного навчання та дослідництва. Навчальний план Camp Invention містить багато важливих аспектів наукової діяльності та винахідництва з метою стимулювання дитячої творчості й уяви [13].

Літні програми, що реалізовані в різноманітних формах, виконують у деяких випадках корегувальні функції, зокрема формування в обдарованих індивідів впевненості у власних силах,

позитивного ставлення до виконання навчальних завдань підвищеної складності з метою оптимальної реалізації власного інтелектуального потенціалу. Темі недосягнення обдарованими індивідами свого потенційного рівня дослідники приділяють значну увагу в публікаціях. Дослідження [14] стосується обдарованих учнів, які відвідували літню освітню програму, засновану на моделі пошуку талантів Дж. Стенлі. Групі з 440 учнів 8–10 класів було запропоновано опитування School Attitude Assessment Survey – Revised до початку реалізації програми. Отримані результати щодо ставлення до програми й оцінки, отримані учнями в освітніх закладах, дали змогу спрогнозувати учнівські академічні та поведінкові досягнення впродовж літньої програми. Після завершення програми результати підтвердили прогнози, доводячи, що освітні втручання можуть бути екстремально ефективними в процесі коригування поведінки недосягнення обдарованих індивідів.

На практиці дослідникам часто доводиться розв'язувати проблему залучення обдарованих індивідів до спеціальних програм, по суті, вербувати таланти. Головна мета дослідження [15] полягає в тому, щоб дослідити й описати диференціальні стратегії, що використовувалися в 4–5 класах для обдарованих індивідів у початковій школі, розташованій у штаті Каліфорнія. Це дослідження охопило, зафіксувало й описало діяльність двох учителів (їхню навчальну практику) під час упровадження автономної програми для обдарованих. Результати висвітлюють стратегії, які використовують учителі, щоб зацікавити і завербувати учнів. Навчальний план програми для обдарованих поєднує використання інтегрованих одиниць, учнівського вибору і безпосередньої практики. Окрім того, вчителі зазначають, що в них з'явилося більше автономії й академічної свободи, щоб диференціювати навчальний матеріал для окремих учнів у порівнянні з їхніми колегами, які працюють у загальних класах.

Ключовим питанням в аналізованій моделі пошуку талантів є проблема виявлення обдарованих. Так, Дж. Фельдхусен та ін. [16] називають п'ять головних кроків для ідентифікації обдарованої і талановитої молоді:

- ідентифікація програмних цілей і типів обдарованих індивідів, для яких призначена програма;
- номінаційні процедури;
- процедури оцінювання;
- індивідуальна диференціація;
- валідація ідентифікаційного процесу.

Зокрема Р. Стернберг [17] описує розробку та виконання Rainbow Project. Отримані дані навіюють на думку, що SAT є суттєвою передумовою продуктивності студентів у коледжі. У межах кількісного значення дисперсії, поясненої SAT, є місце для вдосконалення, оскільки це могло б бути практично для кожної окремої батареї тестів. Зазначений проєкт використовує триархічну теорію успішного інтелекту Р. Стернберга як базу для забезпечення додаткової оцінки аналітичних умінь, а також тести практичних і творчих умінь, щоб посилити SAT у передбаченні продуктивності студентів у коледжі. Це оцінювання здійснено шляхом модифікації тесту Sternberg Triarchic Abilities Test (STAT) і розроблення нових інструментів для оцінювання. Результати загалом підтверджують конструктивну валідність теорії успішного інтелекту і містять рекомендації щодо використання її потенціалу під час прийому до коледжу як механізму посилення об'єктивності даних SAT. Результати відобразили той факт, що міри, обґрунтовані в проєкті, покращили прогностичну валідність середнього балу (GPA) для коледжу відносно середнього балу для старшої школи і SAT, а також зменшили відмінності в показниках між етнічними групами. З цього випливає, що такі міри, як ці, потенційно могли б підвищити різноманітність і справедливість у вступному процесі.

Дослідники [18] презентують дані стосовно процесу ідентифікації обдарованих і талановитих учнів і обговорюють приховане значення користі інструментарію програми Guidance Institute for Talented Students (GIFTS).

З моменту появи діагностичних інструментаріїв обдарованості актуальною залишається проблема їх застосування до різних етнічних і соціальних груп. Так, С. Brown [19] обговорює

послідовну неприсутність груп меншин у програмах для обдарованих і правові проблеми, які оточують ідентифікацію таких індивідів. У зазначеній праці презентується модель законодавства, яке дає визначення обдарованих учнів і традиційно незалучених категорій молоді, а також декларує недискримінаційні наміри в ідентифікації обдарованих.

Натомість К. Сероуфім [20] використовує інструментарій Raven Progressive Matrices, щоб розглянути конкурентну валідність DISCOVER-оцінювання. Метою зазначеного дослідження було визначити ефективність DISCOVER-оцінювання для зменшення проблем учнів з меншин, які не представлені в програмах для обдарованих. Вибірка складалася з 257 дітей дошкільного віку, а також учнів 2, 3 і 5 класів (переважно з груп індіанців Навахо, американців мексиканського походження). Результати підтвердили конкурентну валідність зазначеного інструментарію і показали, що завдяки використанню DISCOVER-оцінювання 22,9 % учнів з меншин ідентифікуються як обдаровані.

Необхідно зазначити, що проблема виявлення обдарованих і талановитих учнів у полікультурному середовищі, організація їхнього ефективного навчання є надзвичайно складною в теоретичній і практичній площинах. «Де вони? Де наші ESOL (English Speakers of Other Languages) обдаровані учні?» – запитує автор статті [21], яка тремтіла, коли їй запропонували посаду вчителя по роботі з обдарованими в державній середній школі. Демографічні показники віддзеркалювали необхідність гетерогенності її виховного впливу (на додаток до багатой етнічної суміші понад 62 % учнів були ESOL, розмовляючи 37 мовами) і насправді є схожими з показниками багатьох сучасних міських територій.

Через брак стимулу та можливості для реалізації власних здібностей існує ймовірність, що, попри високі здібності індивіда, він нечасто досягає в житті хороших результатів. Низка послідовних досліджень високообдарованих індивідів із середовища етнічних меншин виявила приголомшливу втрату талантів. Варто зауважити, що розум не лише жакливо втрачати, жакливим також є його стирання. Тобто, ми втрачаємо і стираємо обдарованих і талановитих, коли не розпізнаємо в них сили. Первинний посыл авторів статті [22] полягає в тому, що непередставлення різноманітних індивідів в освітніх центрах для обдарованих є наслідком дебатів між винятковістю і справедливістю й обґрунтовується дефіцитом перспективи стосовно різнокультурних груп населення. Таке мислення ефективно перешкоджає педагогам у виявленні обдарувань і талантів індивідів, які є вихідцями з середовищ, відмінних від домінантної культури.

Діагностичний інструментарій налічує десятки різних методик виявлення загальної обдарованості. Поряд із ними функціонують і розвиваються методи діагностики різних типів спеціальної обдарованості. Найчастіше це методи виявлення математичних талантів і діагностики деяких спеціальних здібностей, що притаманні художній обдарованості.

Інститут Пратта у Нью-Йорку (США) спонсорує щорічний пошук найбільш талановитих молодих художників з усієї країни. Метою пошуку є ідентифікація та підтримка через академічні стипендії учнів старшої школи, які бажають навчатися в Інституті [23].

Так, К. Річардсон [24] підкреслює, що вчителі музики мають вміти відбирати обдарованих і талановитих учнів до спеціальних програм. Дослідник висвітлює декілька проблем, що мають місце в ідентифікаційному процесі, описує різні типи критеріїв і розроблених інструментів для збору даних, а також дає декілька загальних директив для монтажу ідентифікаційної процедури.

Проект ARTS [25] було розроблено для дослідження та розвитку високоздібних, художньо талановитих третьокласників із чотирьох різних етнічних осередків в семи сільських школах із реалізацією диференційованих мистецьких програм для них. Локально призначені ідентифікаційні заходи, розроблені учителями та членами громади, як з'ясувалося, виявилися придатними, якщо декілька різних заходів використовуються одночасно. У дослідженні інструментарію ідентифікації учнів у рамках проекту ARTS було з'ясовано, що показники тестів Torrance Tests of Creativity, Clark's Drawing Abilities Test, а також тесту досягнень корелюють, за винятком однієї позиції (стать не була виявлена значущою змінною для цих випробувань).

Не менш актуальною проблемою залишається виявлення обдарованих серед індивідів із фізичними недоліками. Зокрема Т. Пледжі [26] обговорює проблеми обдарованих інвалідів у термінах розвитку чуйності з боку персоналу, формування ідентифікаційного процесу, розвитку трансдисциплінарного командного підходу. У рамках ідентифікаційного процесу новим елементом дослідник називає список Teacher Observational Item (TOI).

Загалом аналіз свідчить, що методи пошуку талантів серед учнів 7–8 класів мають ґрунтовне емпіричне підтвердження. Окрім того, модель Дж. Стенлі знайшла успішне застосування в початковій школі. Інше зарубіжне дослідження [27] сфокусоване на учасниках, які набрали високі показники з тестів вищого рівня, проте не є типовими учасниками програм для обдарованих. У ньому брали участь 597 сімей і 93 школи. Програма мала назву Elementary Student Talent Search (ESTS), а її ініціатором був Університет Карнегі-Меллон. Учасники шляхом послідовного виконання заповнювали опитувальники, за допомогою яких вимірювалося типове задоволення учасників від програми. Також використовувалися і результати тестування. З'ясувалося, що сім'ї загалом задоволені ESTS-досвідом, проте тести вищого рівня не часто використовуються в школах з метою виявлення обдарованих індивідів і залучення їх до спеціальних програм. Найбільш поширеним використанням результатів таких тестів є кваліфікація учнів для позашкільних програм. Також було визначено, що шкільний персонал недостатньо усвідомлював користь результатів тестів вищого рівня, попри те, що необхідне методичне забезпечення надавалося педагогам організаторами програми. Як наслідок, організації, які займаються пошуком талантів, шукають творчі шляхи інформування шкіл щодо їхніх додаткових освітніх послуг, щоб максимізувати переваги для учасників програм пошуку обдарованих дітей.

Упродовж десятиліть не припиняється дослідження теоретичних засад розробки тестів інтелекту, використання яких дає змогу (хоча б у першому наближенні) діагностувати обдарованість і виявляти обдарованих індивідів. Так, в одній зі статей Неглієрі та Форд доводять на основі великомасштабного дослідження, що однакові пропорції білих, чорношкірих та іспанських дітей могли б бути ідентифіковані як обдаровані, використовуючи тест Naglieri Nonverbal Ability Test (NNAT). Свого часу Д. Лохмен підняв проблему стосовно отриманих ними висновків і методів. Автори праці [28] відповіли на його аргументи і вказали на п'ять важливих особливостей. По-перше, вчені виходять із позиції, що непредставлення дітей з меншин у класах для обдарованих є серйозною проблемою, яку необхідно подолати. По-друге, традиційні вимірювання здібностей, які містять вербальні та кількісні тести, створюють певні проблеми менш здібним дітям, які можуть бути інтелектуально розвиненими, але з нестачею вербальних і математичних знань. По-третє, дослідження доводять, що вербальні та кількісні тести як складова тестів пізнавальних здібностей (CogAT) корелюють вище зі стандартизованими тестами, які розроблені в Коледжі Освіти Університету штату Айова (США) – ITBS, ніж CogAT невербальні тести здібностей. Це відбувається внаслідок подібності умінь, необхідних для відповідей на пункти як ITBS, так і CogAT. По-четверте, вчені акцентують на академічно обдарованих, що виключає повне охоплення інтелектуально обдарованих, які, як часто буває, мають слабкі академічні уміння. По-п'яте, дослідники просять критиків NNAT навести величину расових та етнічних відмінностей, а також імовірний вплив на репрезентацію меншин, використовуючи будь-які альтернативи, які вони пропонують.

Іншим вектором новітніх пошуків зазначених теоретичних засад є концентрація уваги дослідників довкола феномену метапізнання. Так, Ф. Ейді [29] концентрує свою увагу на метакогнітивних аспектах матеріалів, продукованих кейсом когнітивного прискорення в рамках проєкту Science Education. Набір діяльностей, спрямованих на заохочення вищого рівня мислительних умінь у підлітків, фокусується довкола розвитку метакогнітивного розуміння моделей мислення, які використовуються в процесі розв'язування проблем. Інші психологічні елементи, привнесені в цю діяльність, збігаються на мисленнєвих моделях формальних операцій, використанні когнітивного конфлікту і свідомих зусиллях, які трансформують зміст діяльності у більш широкі контексти. На основі отриманих результатів можна дійти висновку про суперечливість

твердження, що розвиток здібності мислити про природу власного мислення, виявився критичним чинником для успіху обдарованих індивідів, без якого ефективність інших компонентів не могла б бути реалізована. Окрім того, стрижнем усієї роботи з пошуку талантів і створення умов для їх ефективного розвитку є проблема рівного доступу до якісної освіти. Так, Д. Фельдмен [30] доходить висновку, що необхідно зробити три нововведення з метою більшого залучення учнів до програм для обдарованих: концепція обдарованості має бути розширена; необхідна зміна концепції обдарованості з риси особистості на розвитковий погляд; що б не охоплювала концепція обдарованості, вона має бути фундаментально неелітичною.

Водночас сьогодні часто можна почути значну кількість скарг з боку вчителів із приводу локальних вимог і нормативів, що призводить до втрати значної частини навчального часу на підготовку учнів до тестування відповідно до зафіксованих норм. «Мені не дозволено...», «У мене немає часу для...» є найбільш звиклими скаргами. І це за тих обставин, що будь-хто знає, що творчість є складним компонентом для інтеграції в навчальні матеріали. Насправді за описаного вище підходу це реально неможливо [31].

Таким чином, аналіз зарубіжних досліджень показав значне різноманіття наявних програм для виявлення, підтримки та розвитку обдарованих індивідів. Ці програми існують і для молоді, яка демонструє творчі, мистецькі, винахідницькі здібності. З огляду на декілька десятиліть накопиченого зарубіжного практичного досвіду, вітчизняним закладам освіти варто було б виокремити та запозичити організаційні форми й окремі методичні підходи до роботи з обдарованими і талановитими індивідами. Важливим елементом є наявність програм діагностики та розвитку обдарованих учнів у початковій та середній школах. Зарубіжні програми переважно працюють саме з цією категорією дітей. Але молоді таланти можуть залишитися без належної підтримки в закладах вищої освіти, якщо науково-педагогічні працівники різних галузей науки не будуть звертати увагу на результати співпраці зарубіжних колег з обдарованими студентами. Таким чином, ефективне навчання обдарованих і талановитих дітей не може здійснюватися без державної підтримки у сфері актуалізації дослідження питань розвитку обдарованості, реформування та чіткого налагодження системи роботи з обдарованою молоддю, а також без суттєвих змін у освітніх програмах підготовки педагогічних фахівців із метою підготовки їх для роботи з обдарованими учнями та студентами.

Використані літературні джерела

1. *Ybarra L.* Beyond national borders: the Johns Hopkins University Center for Talented Youth reaching out to gifted children from throughout the world / L. Ybarra // *High Ability Studies*. – 2005. – Vol. 16. – No. 1. – P. 15–26.
2. National Picture of Talent Search and Talent Search Educational Programs / S.-Y. Lee, M. S. Matthews, P. A. Olszewski-Kubilius // *Gifted Child Quarterly*. – 2008. – Vol. 52. – No. 1. – P. 55–69.
3. *Barnett L. B.* The Center for Talented Youth talent search and academic programs / L. B. Barnett, M. E. Albert, L. E. Brody // *High Ability Studies*. – 2005. – Vol. 16. – No. 1. – P. 27–40.
4. *Lupkowski-Shoplik A. E.* Identifying Mathematically Talented Elementary Students: Using the Lower Level of the SSAT / A. E. Lupkowski-Shoplik, S. G. Assouline // *Gifted Child Quarterly*. – 1993. – Vol. 37. – No. 3. – P. 118–123.
5. *Swiatek M. A.* The Talent Search Model. Past, Present, and Future / M.A. Swiatek // *Gifted Child Quarterly*. – 2007. – Vol. 51. – No. 4. – P. 320–329.
6. *Brody L. E.* Talent search research: what have we learned? // *High Ability Studies*. – 2005. – Vol. 16. – No. 1. – P. 97–111.
7. The Duke University Talent Identification Program / M. Putallaz, J. Baldwin, H. Selph // *High Ability Studies*. – 2005. – Vol. 16. – No. 1. – P. 41–54.
8. *Olszewski-Kubilius P.* The Center for Talent Development at Northwestern University: an example of replication and reformation / P. Olszewski-Kubilius // *High Ability Studies*. – 2005. – Vol. 16. – No. 1. – P. 55–69.

9. *Rigby K.* 'Rocky Mountain Talent Search' at the University of Denver / K. Rigby // High Ability Studies. – 2005. – Vol. 16. – No. 1. – P. 71–75.
10. *Arancibia V.* Impact in the school system of a strategy for identifying and selecting academically talented students: the experience of Program PENTA-UC / V. Arancibia, M. R. Lissi, M. Narea // High Ability Studies. – 2008. – Vol. 19. – No. 1. – P. 53–65.
11. *Brody L. E.* The Study of Exceptional Talent / L. E. Brody // High Ability Studies. – 2005. – Vol. 16. – No. 1. – P. 87–96.
12. *Hartas D.* Identifying and selecting able students for the NAGTY summer school: emerging issues and future considerations / D. Hartas, G. Lindsay, D. Muijs // High Ability Studies. – 2008. – Vol. 19. – No. 1. – P. 5–18.
13. *Saxon J. A.* Camp Invention: A Creative, Inquiry-Based Summer Enrichment Program for Elementary Students / J. A. Saxon, D. J. Treffinger, G. C. Young, C.V. Wittig // The Journal of Creative Behavior. – 2003. – Vol. 37. – No. 1. – P. 64–74.
14. *Matthews M. S.* School Factors and the Underachievement of Gifted Students in a Talent Search Summer Program / M. S. Matthews, M. T. McBee // Gifted Child Quarterly. – 2007. – Vol. 51. – No. 2. – P. 167–181.
15. *Linn-Cohen R.* Unlocking the GATE to Differentiation: A Qualitative Study of Two Self-Contained Gifted Classes / R. Linn-Cohen, N. B. Hertzog // JEG. – 2007. – Vol. 31. – No. 2. – P. 227–259.
16. *Feldhusen J. F.* Problems in the Identification of Giftedness, Talent, or Ability / J. F. Feldhusen, J. W. Asher, S. M. Hoover // Gifted Child Quarterly. – 1984. – Vol. 28. – No. 4. – P. 149–151.
17. *Sternberg R. J.* The Rainbow Project: Enhancing the SAT through assessments of analytical, practical, and creative skills / R. J. Sternberg // Intelligence. – 2006. – Vol. 34. – No. 4. – P. 321–350.
18. *Male R. A.* Identifying Talent and Giftedness. Part II / R. A. Male, Ph. Perrone // Roeper Review. – 1980. – Vol. 2. – No. 3. – P. 9–11.
19. *Brown C. N.* Gifted Identification as a Constitutional Issue / C.N. Brown // Roeper Review. – 1997. – Vol. 19. – No. 3. – P. 157–160.
20. *Sarouphim K. M.* DISCOVER: Concurrent Validity, Gender Differences, and Identification of Minority Students / K. M. Sarouphim // Gifted Child Quarterly. – 2001. – Vol. 45. – No. 2. – P. 130–138.
21. *Reed C. F.* We Can Identify and Serve ESOL GATE Students: A Case Study / C. F. Reed // GCT. – 2007. – Vol. 30. – No. 2. – P. 16–22.
22. *Ford D. Y.* Equity and Excellence: Providing Access to Gifted Education for Culturally Diverse Students / D. Y. Ford, D. A. Harmon // JSGE. – 2001. – Vol. 12. – No. 3. – P. 141–146.
23. Visually Talented Students: A National Search // School Arts. – 1985. – Vol. 85. – No. 2. – P. 44–45.
24. *Richardson C. P.* Measuring Musical Giftedness / C. P. Richardson // Music Educators Journal. – 1990. – Vol. 76. – No. 7. – P. 40–45.
25. *Clark G.* Identifying Artistically Talented Students in Four Rural Communities in the United States / G. Clark, E. Zimmerman // Gifted Child Quarterly. – 2001. – Vol. 45. – No. 2. – P. 104–114.
26. *Pledge Th. K.* Giftedness among Handicapped Children: Identification and Programming Development / Th. K. Pledge // Journal of Special Education. – 1982. – Vol. 16. – No. 2. – P. 221–227.
27. *Swiatek M. A.* An Evaluation of the Elementary Student Talent Search by Families and Schools / M. A. Swiatek, A. Lupkowski-Shoplik // Gifted Child Quarterly. – 2005. – Vol. 49. – No. 3. – P. 247–259.
28. *Naglieri J. A.* Increasing Minority Children's Participation in Gifted Classes Using the NNAT: A Response to Lohman / J. A. Naglieri, D. Y. Ford // Gifted Child Quarterly. – 2005. – Vol. 49. – No. 1. – P. 29–36.
29. *Adey Ph.* Pulling yourself up by your own thinking / Ph. Adey // High Ability Studies. – 1991. – Vol. 2. – No. 1. – P. 28–34.
30. *Feldman D.* Toward a Nonelitist Conception of Giftedness / D. Feldman // Phi Delta Kappan. – 1979. – Vol. 60. – No. 9. – P. 660–663.
31. *Hargrove K.* From the Classroom: Meeting Social and Emotional Needs in the Days of High-Stakes Testing / K. Hargrove // GCT. – 2008. – Vol. 31. – No. 3. – P. 45–46.

References

1. Ybarra, L. (2005). Beyond national borders: the Johns Hopkins University Center for Talented Youth reaching out to gifted children from throughout the world. *High Ability Studies*. Vol. 16. No 1. P. 15–26.
2. Lee, S.-Y., Matthews, M. S., & Olszewski-Kubilius, P. A. (2008). National Picture of Talent Search and Talent Search Educational Programs. *Gifted Child Quarterly*. Vol. 52. No.1. P. 55–69.
3. Barnett, L. B., Albert, M. E., & Brody, L. E. (2005). The Center for Talented Youth talent search and academic programs. *High Ability Studies*. Vol. 16. No. 1. P. 27–40.
4. Lupkowski-Shoplik, A. E., & Assouline, S. G. (1993). Identifying Mathematically Talented Elementary Students: Using the Lower Level of the SSAT. *Gifted Child Quarterly*. Vol. 37. No. 3. P.118–123.
5. Swiatek, M. A. (2007). The Talent Search Model. Past, Present, and Future. *Gifted Child Quarterly*. Vol. 51. No.4. P. 320–329.
6. Brody, L. E., & Mills, C. J. 2005. Talent search research: what have we learned? *High Ability Studies*. Vol. 16. No. 1. P. 97–111.
7. Putallaz, M., Baldwin, J., & Selph, H. (2005). The Duke University Talent Identification Program. *High Ability Studies*. Vol. 16. No. 1. P. 41–54.
8. Olszewski-Kubilius, P. (2005). The Center for Talent Development at Northwestern University: an example of replication and reformation. *High Ability Studies*. Vol. 16. No. 1. P. 55–69.
9. Rigby, K. (2005). ‘Rocky Mountain Talent Search’ at the University of Denver. *High Ability Studies*. Vol. 16. No. 1. P. 71–75.
10. Arancibia, V., Lissi, M. R., & Narea, M. (2008). Impact in the school system of a strategy for identifying and selecting academically talented students: the experience of Program PENTA-UC. *High Ability Studies*. Vol. 19. No. 1. P. 53–65.
11. Brody, L. E. (2005). The Study of Exceptional Talent. *High Ability Studies*. Vol. 16. No. 1. P. 87–96.
12. Hartas, D., Lindsay, G., & Muijs, D. (2008). Identifying and selecting able students for the NAGTY summer school: emerging issues and future considerations. *High Ability Studies*. Vol. 19. No. 1. P. 5–18.
13. Saxon, J. A., Treffinger, D. J., Young, G. C., & Wittig, C. V. (2003). Camp Invention: A Creative, Inquiry-Based Summer Enrichment Program for Elementary Students. *The Journal of Creative Behavior*. Vol. 37. No. 1. P. 64–74.
14. Matthews, M. S., & McBee, M. T. (2007). School Factors and the Underachievement of Gifted Students in a Talent Search Summer Program. *Gifted Child Quarterly*. Vol. 51. No. 2. P. 167–181.
15. Linn-Cohen, R., & Hertzog, N. B. (2007). Unlocking the GATE to Differentiation: A Qualitative Study of Two Self-Contained Gifted Classes. *JEG*. Vol. 31. No. 2. P. 227–259.
16. Feldhusen, J. F., Asher, J. W., & Hoover, S. M. (1984). Problems in the Identification of Giftedness, Talent, or Ability. *Gifted Child Quarterly*. Vol. 28. No. 4. P. 149–151.
17. Sternberg, R. J. (2006). The Rainbow Project: Enhancing the SAT through assessments of analytical, practical, and creative skills. *Intelligence*. Vol. 34. No. 4. P. 321–350.
18. Male, R. A., & Perrone, Ph. (1980). Identifying Talent and Giftedness. Part II. *Roeper Review*. Vol. 2. No. 3. P. 9–11.
19. Brown, C. N. (1997). Gifted Identification as a Constitutional Issue. *Roeper Review*. Vol. 19. No. 3. P. 157–160.
20. Sarouphim, K. M. (2001). DISCOVER: Concurrent Validity, Gender Differences, and Identification of Minority Students. *Gifted Child Quarterly*. Vol. 45. No. 2. P. 130–138.
21. Reed, C. F. (2007). We Can Identify and Serve ESOL GATE Students: A Case Study. *GCT*. Vol. 30. No. 2. P. 16–22.
22. Ford, D. Y., & Harmon, D. A. (2001). Equity and Excellence: Providing Access to Gifted Education for Culturally Diverse. *JSGE*. Vol. 12. No. 3. P. 141–146.
23. Visually Talented Students: A National Search (1985). *School Arts*. Vol. 85. No. 2. P. 44–45.
24. Richardson, C. P. (1990). Measuring Musical Giftedness. *Music Educators Journal*. Vol. 76. No. 7. P. 40–45.

25. Clark, G., & Zimmerman, E. (2001). Identifying Artistically Talented Students in Four Rural Communities in the United States. *Gifted Child Quarterly*. Vol. 45. No. 2. P. 104–114.
26. Pledgie, Th. K. (1982). Giftedness among Handicapped Children: Identification and Programming Development. *Journal of Special Education*. Vol. 16. No. 2. P. 221–227.
27. Swiatek, M. A., & Lupkowski-Shoplik, A. (2005). An Evaluation of the Elementary Student Talent Search by Families and Schools. *Gifted Child Quarterly*. Vol. 49. No. 3. P. 247–259.
28. Naglieri, J. A., & Ford, D. Y. (2005). Increasing Minority Children's Participation in Gifted Classes Using the NNAT: A Response to Lohman. *Gifted Child Quarterly*. Vol. 49. No. 1. P. 29–36.
29. Adey Ph. (1991). Pulling yourself up by your own thinking. *High Ability Studies*. Vol. 2. No. P. 28–34.
30. Feldman, D. (1979). Toward a Nonelitist Conception of Giftedness. *Phi Delta Kappan*. Vol. 60. No. 9. P. 660–663.
31. Hargrove, K. (2008). From the Classroom: Meeting Social and Emotional Needs in the Days of High-Stakes Testing. *GCT*. Vol. 31. No. 3. P. 45–46.

Voloshchuk Ivan, Shulenok Oleksandr

THEORY AND PRACTICE OF TALENT SEARCH

Summary.

Psychologists, teachers, and all other specialists, who are at least tied to the educational process, have for several decades been concerned with the problems of the theoretical foundations of diagnosis of giftedness, the identification of gifted individuals and the organization of their training, which would be in line with their capabilities and inquiries. An analysis of the experience gained from this problem suggests the possibility of conditionally dividing the directions of its overcoming into several groups. The groups are divided into those that are localized within the institution, go beyond the educational institution, but do not cover the whole country, spread across the country, beyond the borders of one country. These practical actions and the theoretical positions that underlie them are called the special program for gifted ones. Such programs are broader in their content than educational programs, which are only one of their components. Local, regional, state and international special programs for gifted researchers are attracting special attention. In a few decades, countless analytical studies of their positive and negative aspects have been made.

The article describes the most famous programs for finding gifted students. The leader in such programs in terms of researchers' attention and theoretical and practical value is the talent search program developed by J. Stanley. The Duke University's Talent Identification Program (Duke TIP) holds a leading position as the first "transplant" of the regional model of the talent search for CTM developed by J. Stanley. P. Oljewski-Kubilius described the use of J. Stanley's talent search model at the Northwestern University (USA). The Rocky Mountain Talent Search (RMTS) program at Denver University has also been developed on the basis of the talent search model proposed by J. Stanley. The studies analyzed demonstrate how individual universities, using the J. Stanley talent search model, develop and implement their own search and support programs for gifted youth. In addition, there are programs that aim to identify gifted individuals and offer them educational programs tailored to the specifics of their talents. The Study of Exceptional Talent (SET) program identifies students who demonstrate extreme-developed mathematical abilities and / or verbal understanding and helps them find educational programs of the level they need to maximize their potential. The article presents examples of programs for the search of gifted and talented children in various academic, technical, organizational and artistic fields. At the same time, the main task of finding talents and creating conditions for their effective development is solving the problem of equal access to quality education.

Keywords: *giftedness; talent; educational programs; additional educational services; accelerated training; enriched training.*